

לשכת הרבנות
כפר חב"ד

הלכות תשעה באב וסדר התפילה

ה'תשפ"ה

ב"ה. ערב שבת חזון ה'תשפ"ה

פתח דבר

בשנה זו בה תשעה באב חל במוצאי השבת
ישנן הלכות מיוחדות הנוגעות הן ליום השבת והן למוצאי השבת.

הנני מגיש את קיצור ההלכות
כדי להקל על כאו"א את הידיעה כיצד לנהוג.

יהי רצון שייהפכו ימים אלה לששון ולשמחה
ונזכה לראות תיכף ומיד בביאת מנחם לציון.

הרב מאיר אשכנזי

רב אב"ד כפר חב"ד

הלכות תשעה באב וסדר התפילה

ערב שבת חזון

- < רחיצה לצורך ניקיון לכבוד שבת, מותרת, וגם במים חמים עם סבון. רחיצה לתענוג, אסורה.
- < מותר לגזור ציפורניים.
- < מותר לצחצח את הנעליים.
- < לובשים בגדי שבת כרגיל, גם בגדים מכובסים.
- < אמירת "לכה דודי" בליל ש"ק בניגון כרגיל.

לימוד תורה בשבת ביום

- < שיעורי חת"ת ורמב"ם, שנים מקרא ואחד תרגום ולימוד ענייני בית הבחירה, יש לסיים לכתחילה לפני חצות יום השבת.
- < אם לא אמרם לפני חצות היום, ניתן בדיעבד לומר חת"ת, שנים מקרא ואחד תרגום וענייני בית הבחירה עד השקיעה.
- < אך את שיעור הרמב"ם ישלים רק במוצאי תשעה באב.
- < סיום מסכת יש לעשות לפני חצות היום. אחרי חצות ניתן לסיים את מסכת מועד קטן.
- < בשבת אחר חצות היום לומדים רק עניינים הקשורים עם החורבן, בהלכה או באגדה. כגון: דברים הרעים שבירמיה ואיוב. מדרש איכה ופירושים על מגילת איכה וביניהם רשימות הצמח צדק על איכה. סוגיות הגמ' בגיטין (נה,ב - נח,א), בסנהדרין (צו-צז), ובמועד קטן (פרק אלו מגלחין). וכן הלכות תשעה באב.

"אב הרחמים"

- < אומרים "אב הרחמים" קודם תפילת מוסף.
- < אין מטיילים בשבת זו אחר חצות היום.

תפילת מנחה וסעודה המפסקת

- < מקדימים את זמן תפילת מנחה כדי להספיק לאכול סעודה מפסקת.
- < במנחה אין אומרים "צדקתך", ואין אומרים פרקי אבות.
- < נוטלים ידיים לסעודה המפסקת ואוכלים פת.
- < בעת הסעודה יושבים על כיסא על יד השולחן כרגיל.
- < ניתן לאכול בשר ולשתות יין בסעודה זו.

- < אין אוכלים ביצה באפר.
- < ברכת המזון בזימון כרגיל.
- < בקביעות שנה זו אין צורך להתנות בגמר הסעודה שרוצה להמשיך לאכול אחרי ברכת המזון עד השקיעה, וניתן לאכול ולשתות גם בלי תנאי.
- < אסור לאכול לפני כניסת הצום דבר מתוק (על מנת שתישאר מתיקות בפה בתחילת הצום), מפני שיהיה אסור לבלוע בצום את המתיקות.

יולדת, מעוברת ומינקת - בתענית תשעה באב

- < יולדת: בתוך שבוע מהלידה, פטורה מלהתענות.
- בין שבעה ימים לשלושים יום מהלידה, תתחיל להתענות. אם תרגיש חולשה, תפסיק את התענית.
- יולדת לאחר שלושים יום מהלידה, צריכה להתענות.
- < מעוברת: צריכה להתענות. עליה לשתות כראוי בימים שלפני התענית, ולנוח ביום התענית.
- אם תרגיש חולשה יתירה, תפסיק את התענית לאחר התייעצות עם הרב.
- < הריון בסיכון כלשהו, וכן מעוברת המרגישה צירים, תתייעץ עם הרב.
- < מינקת: צריכה להתענות. עליה לשתות כראוי בימים שלפני התענית, ולנוח ביום התענית.
- אם תרגיש חולשה יתירה, או אם יתעורר חשש שלא יהיה לה מספיק אוכל עבור התינוק, והתינוק אינו רגיל לאכול תוספת של אוכל אחר, תפסיק את התענית לאחר התייעצות עם הרב.
- < בכל הנ"ל, באם הדבר אפשרי, יש להשתדל להתענות לפחות עד זמן מנחה גדולה (13:21 זמן ת"א).

זמן איסור אכילה, רחיצה, נעילת נעלי עור וכו'

- < התחלת התענית בשקיעת החמה (19:36 זמן ת"א).
- איסורי רחיצה וסיכה חלים בשקיעת החמה, ומאז ירחץ את ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו (מקום חיבור האצבעות לכף היד).
- אך איסור נעילת נעלי עור ודין ישיבה על כיסא נמוך, חלים רק לאחר צאת השבת ואמירת "ברוך המבדיל".

הכנה מושבת לחול

- < אסור להכין בשבת את נעלי הבד או הקינות עבור מוצאי השבת, ואסור להביאם לבית הכנסת בשבת.

גם סידור והכנת בית הכנסת, תיעשה רק לאחר צאת השבת ואמירת "ברוך המבדיל".

מוצאי השבת

- < במוצאי השבת אומרים "ברוך המבדיל בין קודש לחול", חולצים את נעלי העור ולובשים נעלי בד או גומי וכדו', אך נשארים עם בגדי השבת. כך יעשו גם הנשים והילדים.
- < יש לאחר את תפילת ערבית בבית הכנסת, כדי שהציבור יספיק להחליף את הנעליים בביתו ולהביא את הקינות.
- < מסיימים את הפרוכת לצד ארון הקודש.
- < מסירים את הכיסוי שעל הבימה, וכן את הכיסוי שעל עמוד שליח הציבור.
- < מכבים חלק מן האורות בבית הכנסת.
- < יושבים על כיסא נמוך משלושה טפחים - פחות מ-24 ס"מ (ועכ"פ פחות מ-30 ס"מ).
- < לאישה מעוברת, ולאדם זקן וחלש, מותר לשבת בתשעה באב על כיסא רגיל, מפני שאינם עושים זאת לתענוג.
- < מינקת יכולה לשבת על כיסא רגיל בזמן ההנקה.

ערבית, איכה וקינות

- < אחרי תפילת שמונה עשרה של ערבית אומרים קדיש "תתקבל". לאחמ"כ מברכים על הנר "בורא מאורי האש".
- < אין מברכים על הבשמים במוצש"ק זו.
- < קוראים מגילת איכה וקינות. אמירתם צ"ל בישיבה דווקא. אין לשבת על הקרקע ממש, כי אם בהפסק כלשהו (של דבר שהאדם אינו לבוש בו).
- < קריאת מגילת איכה תהיה בנחת. בכל פרק המתחיל "איכה" יגביה את קולו יותר. הקהל קורא את מגילת איכה יחד עם הש"ץ - בלחש.
- < פסוק "השיבנו" שלפני סיום המגילה, אומר הקהל בקול רם, ואחר כך אומר אותו בעל הקורא בקול רם.
- < כך נוהגים גם באמירת פסוק "השיבנו" הב', שבסיום המגילה.
- < גם נשים שומעות או אומרות את מגילת איכה.
- < לאחר קריאת מגילת איכה וקינות אומרים "ואתה קדוש", קדיש שלם בלא תתקבל, "עלינו לשבח", קדיש יתום, משניות פ"ג ממסכת מועד קטן - בלא אמירת "רבי חנניא" וכו', קדיש דרבנן.
- < אין אומרים "ויהי נועם", ואין אומרים "ויתן לך".

שאלת שלום בתשעה באב

< כשחוזרים מבית הכנסת הולכים בכבוד ראש כאבלים, ולא בחבורה.
< בתשעה באב לא מאחלים שבוע טוב, לילה טוב, בוקר טוב, שלום וכדומה. אדם שאינו מודע לאיסור ואומר שלום, עונים לו בשפה רפה ובכבוד ראש, ונכון (אם אפשר) ליידע אותו באיסור זה.
אך מותר לשאול אדם איך הוא מרגיש.

לבישת בגדי חול ורחיצת כלי השבת

< כשחוזרים מבית הכנסת מחליפים את בגדי השבת לבגדי חול.
< את הכלים שאכלו בהם בשבת יש להדיח רק למחרת אחר חצות היום. כלים המפיצים ריח רע, ניתן לרחצם גם במוצאי השבת.
ראוי ללבוש כפפות בעת רחיצת הכלים בתשעה באב, משום איסור רחיצה. רחיצת הכלים תיעשה במים קרים.

ליל תשעה באב

< בקריאת שמע שעל המיטה אין אומרים תחנון.
< נוהגים 'הרחקות' בין איש לאשתו, בכל המצת לעת של תשעה באב.

תכשיטים וקוסמטיקה

< נשים אינן עונדות תכשיטים בתשעה באב. אך מותר להן לענוד טבעת שרגילות לענוד אותה תמיד.
< משום איסור סיכה, אין למרוח בתשעה באב על הפנים או על הגוף: קרמים, משחות ושאר מוצרי קוסמטיקה, ואין להתבשם.

בוקר תשעה באב

< נטילת הידיים בבוקר תשעה באב, תהיה רק עד סוף קשרי האצבעות (מקום חיבור האצבעות לכף היד).
< ניתן להעביר על העיניים או הפנים את הלחות שיש על האצבעות מנטילת הידיים בבוקר.
אם יש לכלוך בעיניים, בפנים או בידים, ניתן לרחצו במעט מים.
< לא שוטפים את הפה.
< רחיצת הידיים ביציאה מבית הכיסא, או קודם התפילה, תהיה רק עד סוף קשרי האצבעות.
< בברכות השחר אין מברכים "שעשה לי כל צרכי".

< הילדים לא יברכו על הציצית בבוקר. עדיף שיישאר לבושים בט"ק שישנו עמה בלילה, ויחליפו אותה לפני תפילת מנחה ואז יברכו עליה.

תפילת שחרית, קריאת התורה, ואמירת הקינות

< האבלים יכולים להדליק ה' נרות בעמוד התפילה כרגיל (שהרי למנהגינו אין מקפידים להשאיר אור מינימלי בבית הכנסת בתשעה באב - כמנהג העולם, וכל שכן שיוכלו להדליק נרות אלו שאינם משמשים להאיר).

< בשחרית לא לובשים טלית, לא מניחים תפילין, ולא אווזים את חוטי הציצית ב"ברוך שאמר" ובקריאת שמע.

< סדר תפילת שחרית: מ"מה טובו" עד אחרי שמונה עשרה - כרגיל, ואין אומרים תחנון.

< הש"ץ אומר "עננו" בחזרת הש"ץ.

< הכהנים אינם נושאים את כפיהם בשחרית. גם הש"ץ לא יאמר "אלוקינו ואלוקי אבותינו".

< אם הש"ץ התחיל לומר "אלוקינו ואלוקי אבותינו" - יסיים.

< אחרי חזרת הש"ץ אומר הש"ץ חצי קדיש, וקוראים בתורה פרשת "כי תוליד בנים". השלישי הוא המפטיר.

< יש להעלות לתורה רק אדם שמתענה.

< אבל בתוך השבעה יכול לעלות לתורה בתשעה באב (כמו שאר הקהל, שהרי לכולם אסור ללמוד תורה ואעפ"כ מותר להם לעלות לתורה ביום זה).

< ניתן לעשות "מי שברך" בשחרית, רק עבור חולה.

< אדם שצריך לברך "הגומל", יברך בקריאת התורה של מנחה.

< עליה לתורה של בר מצוה וברכת "ברוך שפטרגני", יהיו במנחה.

< בסיום הקריאה ולפני ההגבהה אומרים חצי קדיש (מנהג הרבי בשנת תשמ"ח).

< המגביה את ספר התורה, יישב על כיסא רגיל בזמן הגלילה ואמירת ההפטרה.

< לאחר אמירת ההפטרה וברכותיה אומרים "יהללו", מחזירים את הס"ת להיכל ואומרים קינות.

< את הקינות יש לומר בישיבה דווקא. אך את הפיוט "אלי ציון" אומרים בעמידה.

< אמירת הקינות תהיה בכובד ראש ומתוך צער על החורבן. אין להפסיק באמירתם כדיבורים בעלמא.

< אחרי הקינות אומרים "אשרי". "ובא לציון גואל" - ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי". קדיש שלם בלא תתקבל. "עלינו לשבח". קדיש יתום. "אל תירא". משניות פ"ג ממועד קטן - בלא אמירת "רבי חנניא". קדיש דרבנן.

- < למנהגינו, לאחר אמירת כל הקינות וסיום תפילת שחרית כנ"ל, קורא כל אדם לעצמו את מגילת איכה, בישיבה על כיסא נמוך.
- < גם המתפלל ביחידות, צריך לומר קינות ומגילת איכה.
- < נשים צריכות לומר קינות, ולפחות את הקטעים העיקריים שבהם: "אם תאכלנה נשים פרים", "ארזי הלבנון", "על חורבן בית המקדש", "מי יתן ראשי מים", "ציון הלא תשאלני", "אלי ציון ועריה".
- < יש לסיים את אמירת הקינות ומגילת איכה לפני חצות היום (12:47 זמן ת"א). אם לא סיים לפני חצות, ימשיך לומר אחרי חצות.
- < סידור הספסלים בבית הכנסת, יעשה רק אחרי חצות היום.

הלכות היום

- < אחרי חצות היום, ולאחר אמירת קינות ומגילת איכה, יושבים על כיסא רגיל ולא על כיסא נמוך.
- < מסדרים את המיטות ואת הבית, רק אחרי חצות היום.
- < אין לשטוף את רצפת הבית בתשעה באב. אך אם יש מקום מלוכלך מותר לשוטפו.
- < גם במשך המעט לעת של תשעה באב יש לערוך סיום מסכת (מועד קטן. או בענייני בית הבחירה - אחר חצות היום).
- < למרות שבתשעה באב אסור ללמוד תורה כרגיל מפני שהיא משמחת לב, והאיסור הוא עד צאת הכוכבים של מוצאי התענית, מ"מ גם ביום זה יש חיוב ללמוד תורה בכל רגע, אלא שהלימוד צ"ל בחלקי התורה המתאימים ליום זה. אדמו"ר הרשב"ה היה לומד בתשעה באב את מדרש איכה רבה, ואת הסוגיא בגיטין (נהב - נחא).

עשיית מלאכה בתשעה באב

- < העושה מלאכה בתשעה באב לפני חצות היום, אינו רואה בה סימן ברכה.
- < ירא שמים יחמיר ע"ע שלא לעשות מלאכה גם אחרי חצות היום, כדי לא להסיח את הדעת מן האבלות.
- < אך מותר לפתוח חנויות לממכר מוצרי מזון.
- < אין להתעסק בתשעה באב בדברים המסיחים את הדעת מן האבלות.

הכנת סעודת מוצאי התענית

- < את סעודת מוצאי התענית מכינים רק אחרי חצות היום.
- < אחרי חצות היום, מותר לשטוף ירקות וכדומה לצורך סעודת מוצאי התענית. וכן מותר לרחוץ כלים מלוכלכים העומדים בכיור - למרות שהידיים נרטבות במים. זאת מפני שמטרת הרחיצה במים איננה להנאה.

ראוי ללבוש כפפות בעת הרחיצה.
הרחיצה תיעשה במים קרים (רגילים).

הבדלה ביום תשעה באב

< איש, ולכתחילה גם אישה, שהותר להם לאכול בתשעה באב מחמת חולי, צריכים לעשות הבדלה לפני שיאכלו (בלא ברכת הנר והבשמים כמובן).
< את כוס היין יש לתת לשותות לילד קטן שהגיע לחינוך ברכה ולא הגיע לחינוך לאבלות, ובדרך כלל זהו בין גיל שש לגיל תשע.
< אם אין ילד קטן, ישתה האיש המבדיל את היין בעצמו.
< אישה יכולה להבדיל על חמר מדינה כמו תה או קפה, ותשתה את הכוס בעצמה.
< ילד האוכל בתשעה באב אינו צריך להבדיל לפני אכילתו, וישמע הבדלה במוצאי התענית.

אכילת מעדנים ונטילת ידיים ללחם

< מבוגר או ילד שהותר להם לאכול בתשעה באב, לא יאכלו מעדנים וממתקים, אלא רק אוכל המוכרח להם.
< האוכל לחם בתשעה באב (בהיתר), יטול את ידיו לפני אכילת הלחם עד פרק כף היד כרגיל. וכן יטול מים אחרונים.
< לפני ברכת המזון יאמר "שיר המעלות".
לפני "ובנה ירושלים" יאמר "נחם", ויחתום: "ברוך את ה', מנחם ציון ובונה ירושלים".
< אדם שאכל כ-38 סמ"ק, או שתה כ-40 סמ"ק, אינו אומר "עננו" בתפילתו, אינו עולה לתורה, ואינו מתפלל לפני העמוד כשליח ציבור.

נטילת תרופה

< הזקוק ליטול תרופה בתשעה באב, ואינו יכול לדחותה למוצאי התענית, יבלע אותה בלי מים.
אם הדבר קשה לו, יטול את התרופה עם מעט מים שנעשו מרים, על ידי תה רגיל מרוכז בלי סוכר, או על ידי תבלין אחר.

סיום תפילת שחרית ותפילת מנחה

< קובעים את זמן תפילת מנחה קרוב לשקיעה - ובאופן שיספיקו להניח תפילין דרש"י ותפילין דר"ת ולומר את השיעורים (כדלקמן). כראוי, לפני השקיעה.
< מחזירים את פרוכת ארון הקודש למקומה. וכן את המפה שעל הבימה, ושעל עמוד שליח הציבור.
< נותנים לצדקה אגרא דתעניתא (שווי הסעודות שלא אכל היום).

- < מתעטפים בטלית ומניחים תפילין דרש"י בברכה. אומרים ג' פרשיות של קריאת שמע. שיר של יום, וקדיש יתום. "אין כאלוקינו" וכו' עד "ה' יברך את עמו בשלום", וקדיש דרבנן. אין אומרים "עלינו לשבח". אומרים תהילים וקדיש יתום.
- < לאחר מ"כ לומדים את שיעורי החומש והתניא של יום זה. אך את שיעור הרמב"ם לומדים רק לאחר סיום התענית בלילה.
- < מדליקים נרות בעמוד התפילה לתפילת מנחה.
- < מתפללים מנחה של תענית ציבור עם קריאת התורה ומפטיר. את חצי הקדיש שאחרי קריאת התורה, אומרים רק לאחר הכנסת ספר התורה להיכל.
- < אומרים "נחם" ו"עננו" בשמונה עשרה.
- < אדם שאינו מתענה לא יאמר "עננו", אך יאמר "נחם".
- < הש"ץ אומר "אלוקינו ואלוקי אבותינו" של ברכת כהנים.
- < בסיום תפילת מנחה אומרים האבלים משניות כלים ומקוואות כרגיל.
- < אחרי תפילת מנחה מסירים תפילין דרש"י ומניחים תפילין דר"ת.

תפילת ערבית, הבדלה וקידוש לבנה

- < סיום התענית, וזמן תפילת ערבית, בצאת הכוכבים (20:02 זמן ת"א).
- < אחרי תפילת ערבית ולפני הבדלה, נוטלים את הידיים ג' פעמים לסירוגין על כל כף היד, כמו בעת הקימה מהשינה.
- < נוסח ההבדלה במוצאי התענית מ"הנה א-ל ישועתי" כרגיל, אך בלי נר ובלי בשמים.
- < המבדיל ישתה את היין בעצמו.
- < לפני קידוש לבנה חולצים את נעלי הבד ונועלים נעליים רגילות, רוחצים את הפנים ואת הפה, וכן אוכלים ושותים.
- < לא רוקדים אחרי קידוש לבנה במוצאי תשעה באב.
- < אישה המתענה וקשה לה להמתין עד שבעלה יחזור מבית הכנסת, יכולה להבדיל בעצמה על תה או קפה (אם קשה לה להבדיל, מותר לה במקום צורך גדול לאכול ולשתות לפני הבדלה, ותשמע לאחר מכן הבדלה מבעלה).
- < כאשר האישה מבדילה בעצמה, היא יכולה להוציא י"ח הבדלה רק נשים ובנות, ואינה יכולה להוציא את בניה אפילו אם הם קטנים.
- < אדם שצריך לעשות הבדלה עבור בני ביתו, לא ייצא י"ח הבדלה בבית הכנסת. מפני שאם ייצא י"ח הבדלה בביהכ"ס, לא יוכל להבדיל שוב בבית עבור אשתו ובנותיו.
- < לומדים את שיעור הרמב"ם היומי.
- < בקריאת שמע שעל המיטה, אומרים תחנון.

אכילת בשר, שתיית יין, כיבוס, שמיעת כלי זמר וכו'

< אכילת בשר, שתיית יין, שמיעת כלי זמר, תספורת, כיבוס, לבישת בגד חדש, אכילת פרי חדש וברכת שהחיינו, מותרים רק מיום שני (י' מנחם אב) אחרי חצות היום.
< היוצא לדרך וזקוק לבגדים מכובסים, מותר בשעת הדחק לכבס עבורו ביום שני (י' מנחם אב) לפני חצות היום.

יהי רצון שייהפכו ימים אלו לששון ולשמחה
ונזכה לראות תיכף ומיד ממש בביאת מנחם לציון

לעילוי נשמת

השליחה מרת לאה ע"ה אלטהויז
בת יבלחט"א הרב מאיר שי' אשכנזי

עסקה במסירות רבה
בהפצת היהדות ובחינוך ילדי ישראל
בשליחות כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
בדנייפרו שבאוקראינה
ובדיסלדורף שבגרמניה

צנועה ובעלת מידות טובות

נלב"ע בדמי ימיה בת כ"ח שנה
ביום ט"ז אדר השני ה'תשפ"ד

ת.נ.צ.ב.ה.